

Przeciw wykluczeniu

• TOMASZ BORKOWSKI

W POLSCE WCIĄŻ BRAK
UREGULOWAŃ DOTYCZĄCYCH
UPADŁOŚCI KONSUMENCKIEJ.
TYMCZASEM PROBLEMY
NADMIERNEGO ZADŁUŻANIA
I ZWIĄZANEGO Z TYM
WYKLUCZENIA SPOŁECZNEGO
SĄ JAK NAJBARDZIEJ AKTUALNE
W NASZYM KRAJU

Mimo braku odpowiednich przepisów, istnieją instytucje dążące do zmniejszenia negatywnych skutków tych zjawisk i częstotliwości ich występowania. Temu właśnie tematowi poświęcona była konferencja Stowarzyszenia Krzewienia Edukacji Finansowej, zorganizowana w Sopocie. Przedstawiono podczas niej projekt budowy krajowej sieci Ośrodków Doradztwa Finansowego i Konsumentckiego. Projekt już – od września 2006 roku – znajduje się w toku realizacji, a ośrodki działają na terenie kraju. Dotąd działa ich 9 – po jednym w województwach: pomorskim, śląskim, małopolskim, mazowieckim, dolnośląskim, lubelskim, łódzkim, wielkopolskim i kujawsko-pomorskim.

– Budujemy sieć doradztwa finansowego i konsumentckiego po to, by znaleźć sposoby, metody pomagania tym, którzy wpadają w tarapaty finansowe czy społeczne, a to powoduje, że osoby te są uważane, i w praktyce tak jest, za społecznie wykluczone – powiedział „Gazecie Bankowej” dr Krzysztof Łabenda, prezes SKEF. – Osoby te mają kłopoty z właściwym funkcjonowaniem w ramach społeczeństwa, są zagubione i trafiają na równię pochyłą, zaczynają schodzić do poziomów bardzo niebezpiecznych. Chcemy przynajmniej spróbować zatrzymać ten proces, odwrócić go i zacząć przywracać te osoby społeczeństwu.

Zdaniem Krzysztofa Łabendy, spotkania podobne do sopockiej konferencji mają szansę przełożyć się na praktykę.

– Szukamy rozwiązań nie tylko na terenie kraju, ale także za granicą, to wymiana doświadczeń – stwierdził prezes SKEF. – Przełożenie ich na praktykę to kwestia oczywiście z jednej strony pieniędzy, bo trzeba mieć na to środki – mogą do tego służyć środki unijne, trzeba tylko umiejętnie po nie sięgać, choć należy też oczywiście szukać sponsorów krajowych. Ale z drugiej strony – i to jest kwestia niezmienne ważna – trzeba mieć instrumentarium prawne. Ta i wcześniejsze konferencje, które odbywały się w różnych miejscach Europy, pokazują, że o ile „stara” Europa to instrumentarium ma, o tyle my i inne nowe państwa rozszerzonej Unii Europejskiej jeszcze takimi instrumentami prawnymi nie dysponujemy w stopniu wystarczającym.

– Dzięki tej konferencji pojawia się nadzieja, że rozwiązania przyjęte w innych krajach znajdą przełożenie na rynek polski – ocenił jeden z uczestników konferencji, a zarazem praktyk, Dawid Rozpędowski z Ośrodka Doradztwa w Lublinie. – To na przykład kwestia upadłości konsumenckiej – istnieją w tej mierze ciekawe rozwiązania w Austrii czy Holandii. U nas jednak na razie nie ma żadnej podstawy prawnej.

Idea utworzenia ośrodków doradztwa nakierowana jest przede wszystkim na klientów najbardziej bezradnych, któ-

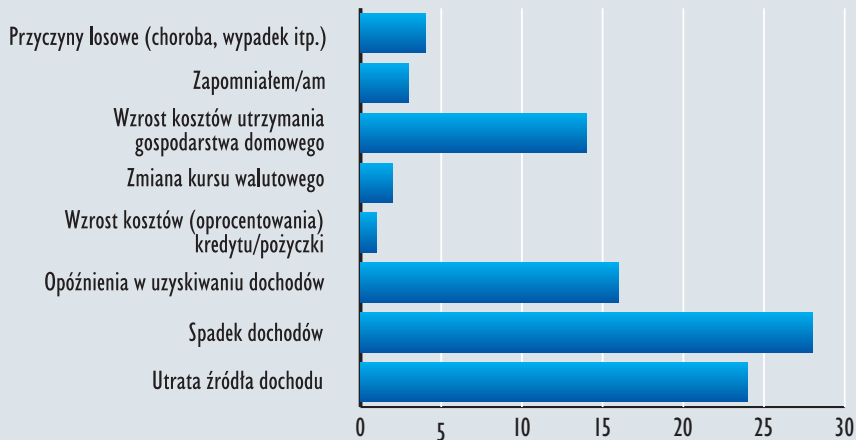
rym trzeba wskazać drogę. Celem ODFiK jest przekazanie im możliwie szerokiej wiedzy, tak by nie musieli już do ośrodków wracać.

– W pierwszych miesiącach kładliśmy nacisk przede wszystkim na promocję, ponieważ we wschodniej Polsce było to coś nowego – przyznał Dawid Rozpędowski. – Potem pojawiły się tego wymierne efekty, zaczęło do nas przychodzić sporo osób zainteresowanych. Początkowo ludzie przychodzili nie wiedząc nawet, jakiego rodzaju pomoc mogą u nas uzyskać. Przychodzili z przeróżnymi pytaniami, począwszy od prostych, w rodzaju „czym są ukryte koszty kredytu” lub „na co zwracać uwagę podpisując umowę”, aczkolwiek czasami pojawiały się osoby z problemami bardzo poważnymi, jak na przykład kobieta, której mąż popełnił samobójstwo i zostawił żonę z 200 tysiącami długu, o którym ona nawet nie wiedziała. Mamy więc sprawy od bardzo błahych, po wręcz traumatyczne.

PROBLEM STATYSTYCZNY

Interdyscyplinarny zespół naukowców z Uniwersytetu Szczecińskiego, Zachodniopomorskiej Szkoły Biznesu oraz Politechniki Szczecińskiej opracował pierwsze w Polsce badania na temat bankructwa gospodarstw domowych w Pol-

Jakie były przyczyny opóźnień bądź niespłacenia kredytu/pożyczki (w proc.)

Źródło: US, ZSB, PS

se, przedstawiając zjawisko w perspektywie ekonomiczno-społecznej.

– Projekt nasz skupia fachowców z różnych dziedzin: socjologów, specjalistów od marketingu, a także reprezentantów nauk ścisłych, którzy starają się stworzyć model, który przeciwdziałałby czy też sygnalizował możliwość bankructwa gospodarstw domowych – powiedziała „Gazecie Bankowej” Beata Świecka z Uniwersytetu Szczecińskiego. – Są to, można powiedzieć, badania pionierskie, nikt dotąd takich nie robił. Realizujemy projekt w ramach grantu Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego. Rozpoczęliśmy go z końcem 2005 r., a koniec planujemy na rok 2008. Dotychczas przeanalizowaliśmy sytuację oraz decyzje finansowe, jak również przeróżne inne problemy gospodarstw domowych. Projekt nie dotyczy jednak tylko gospodarstw, ale także instytucji finansowych – przyjrzelismy się ich działaniu i sprawdziliśmy czy mają narzędzia, które mogłyby zapobiec takim niepożądanym zjawiskom. Projekt opiera się głównie o województwo zachodniopomorskie, ale chcemy – w tej chwili nad tym pracujemy – żeby był to projekt unijny, międzynarodowy, który pozwalałby nam dokonać porównania tego co dzieje się w całej Polsce z tym, co ma miejsce na świecie. Problem z tego rodzaju porównaniem jest o tyle duży, że nie ma jednolitej definicji nadmiernego zadłużenia. My nad taką definicją pracujemy i chcielibyśmy ją stworzyć. Pozwoliłoby to na porównania między różnymi krajami przy użyciu jednej definicji i tych samych wskaźników.

Badaniami objęto 584 gospodarstwa domowe z województwa zachodniopomorskiego. Badania pozwoliły określić statystycznie typowe zachowania mieszkańców regionu – np. z usług ilu banków korzystają, w jakiej formie najczęściej lokują pieniądze, ile oszczędności posiadają, na jaki cel zamierzają je przeznaczyć, na jaki cel do tej pory zaciągali pożyczki, z ilu oraz jakich kredytów korzystają i jaka jest ich wysokość, jakie były przyczyny problemów ze spłaceniem ich, w jaki sposób gospodarstwa domowe radzą sobie z niedoborami finansowymi lub z czyjej pomocy korzystają.

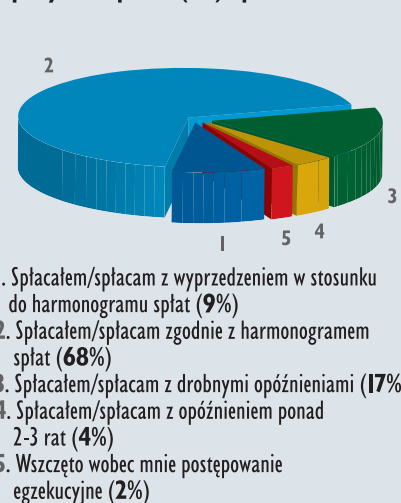
UREGULOWANA UPADŁOŚĆ

SKEF zaangażowane jest w prace nad projektem ustawy o upadłości kon-

sumenckiej, aktu prawnego, którego w Polsce zaczyna coraz bardziej brakować. Polski projekt opiera się również na doświadczeniach zagranicznych, które podczas sopockiej konferencji przedstawił Włodzimierz Szpringer, profesor Uniwersytetu Warszawskiego i Szkoły Głównej Handlowej. Według niego, na świecie istnieją dwa zasadnicze modele upadłości konsumenckiej – amerykański tzw. fresh start, który charakteryzuje łatwe bankructwo „na życzenie” i permissywne systemy oddłużania, oraz europejski „earned fresh start”, polegający na bankructwie i oddłużaniu pechowych ale uczciwych dłużników. Zdaniem prof. Szpringera, w interesie najszerzej grupy konsumentów, regulacja upadłości konsumenckiej powinna chronić uzasadnione interesy wierzycieli, zapewniając skuteczną egzekucję zabezpieczeń i sprawne sądownictwo, bez nadmiernej ochrony konsumenta, ale jednocześnie próbować poprawić ekonomiczną kondycję dłużnika i wspierać wysiłki obu stron umowy w celu uzyskania kompromisu, jak również zapobiegać popadaniu w pułapkę nadmiernego zadłużenia tzw. konsumentów wrażliwych.

Jak zapewniła przedstawiająca polski projekt ustawy Joanna Mędrzecka, rozwiązania w nim zawarte zmierzają do uwzględnienia rzeczywistych potrzeb dłużników i wierzycieli, a także rzeczywistych warunków, w jakich działają.

Zaciągnięte w okresie 2-3 lat kredyty/ pożyczki spłacił (-ła)/spłaca Pan/Pani

Źródło: US, ZSB, PS

– Mają na celu takie ukształtowanie postępowania w sprawach zapobiegania niewypłacalności osoby fizycznej i upadłości konsumenckiej, aby dłużnicy naprawdę mogli rozwiązać niezwykle trudną dla siebie i innych sytuację, poddając się postępowaniu, a jednocześnie aby zapobiec nadużywaniu instytucji tego postępowania – stwierdziła Joanna Mędrzecka.

ŻYCIE Z PRZEWODNIKIEM

By ułatwić klientom ośrodków doradztwa panowanie nad własnym budżetem, SKEF przygotowało z myślą o nich specjalny poradnik – „Przewodnik po dobrych praktykach w zakresie edukacji finansowej i pomocy dla osób nadmiernie zadłużonych”. Zebrano w nim dotychczasowe doświadczenia ośrodków doradczych, wnioski z poprzednich konferencji, jak również elementy polskiej myśli naukowej dotyczącej tych zagadnień.

– Pokazujemy w tym poradniku skalę zjawiska, mówimy czym jest ubóstwo i jak duże jest to ubóstwo w świetle statystyk oraz badań prowadzonych w Polsce, mówimy o tym, czym jest nadmierne zadłużenie, kto nim jest zagrożony, ile osób jest nim zagrożonych – przedstawił „Przewodnik” jego redaktor, Krzysztof Łabenda. – Pokazujemy doświadczenia niektórych państw europejskich, mówimy o doświadczeniach fińskich, belgijskich, austriackich, po to żeby wskazać, jakie istnieją drogi rozwoju. Przedstawiamy również założenia jednego z projektów ustawy o upadłości konsumenckiej, polskiego projektu, który – mam nadzieję – stanie się niedługo aktem, czyli przybierze postać ustawy. Pokazujemy też, że nawet jeśli nie ma w Polsce sprzyjających rozwiązań prawnych, nawet jeśli nie ma dużych czy nawet żadnych pieniędzy, można próbować sobie radzić poprzez znajomość pewnych mechanizmów – dajemy proste rady, co robić kiedy zaczyna być źle, albo co robić, żeby nie zaczęło być źle. Podręcznik zamyka lista miejsc, do których można zwrócić się o pomoc. A chodzi zarówno o pomoc doradczą w ośrodkach doradztwa SKEF, jak i o pomoc psychologiczną, bo kwestia polega również na tym, że sprawy związane z nadmiernym zadłużeniem czy wykluczeniem społecznym odbijają się również na naszej psychice. •